

Προσεγγίσεις στην Τοπική Εκπαιδευτική Ιστορία: Σχολεία και εκπαιδευτικοί της Θεσσαλονίκης

Ενότητα 11^η: Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Θηλέων Στ. Πατρικίου-Βαλαγιάννη

Βασίλης Α. Φούκας

Τμήμα: Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Μάθημα 11:

Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Θηλέων Στ. Πατρικίου-Βαλαγιάννη

Εργασία φοιτητριών:

Nino Kavtaradze

Ειρήνης Παπαδοπούλου

Ιστορικό Πλαίσιο (1/2)

- **1912:** Προσάρτηση της Θεσσαλονίκης στο ελληνικό κράτος.
- **1912-13:** Βαλκανικοί Πόλεμοι.
- **1922:** Κύμα προσφύγων από τη Μικρά Ασία.
- **1929-32:** Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση.

6τάξιο μεικτό δημοτικό σχολείο, εισαγωγή χωρίς εξετάσεις στα κατώτερα επαγγελματικά σχολεία ή στα Παρθεναγωγεία.

Μέση εκπ/ση: 6τάξια γενικά Γυμνάσια και Πρακτικά Λύκεια, κατάργηση Ελληνικών σχολείων.

Δημοτική στις 4 πρώτες τάξεις Δημοτικού.

Ιστορικό πλαίσιο (2/2)

- **1933:** Ανατροπή Μεταρρύθμισης '29 και εκπαίδευση δασκάλων στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες.
- **1936-41:** Δικτατορία Μεταξά.
4χρονο Δημοτικό, 2ετές ανώτερο Δημοτικό, 5χρονο Αστικό και 8χρονο Γυμνάσιο.
- **1940:** Κατοχή και Εμφύλιος.
Στασιμότητα στα εκπαιδευτικά πράγματα.
Αναστολή λειτουργίας των σχολείων.
Κατάληψη κτιρίου Βαλαγιάννη από Γερμανούς.

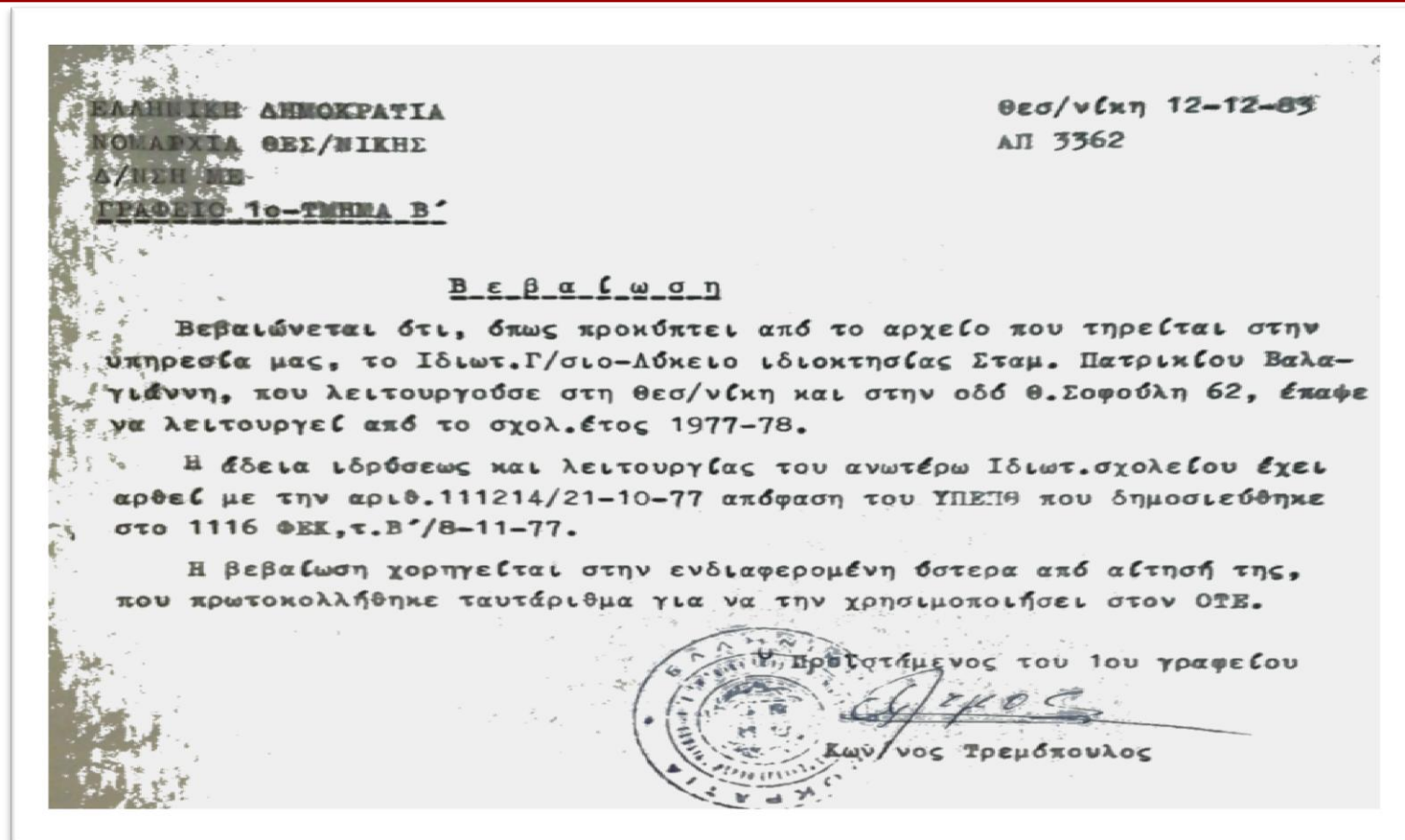

Εκπαιδευτήρια Βαλαγιάννη (1/3)

- **1929-1977:** Λειτουργία
- Δομή Εκπαιδευτηρίων:
 - ✓ Μικτό Νηπιαγωγείο.
 - ✓ 6τάξιο μικτό Δημοτικό σχολείο.
 - ✓ Γυμνάσιο Θηλέων.
 - ✓ Σχολείο Θηλέων Γενικής Μορφώσεως και Ξένων Γλωσσών.
 - ✓ Παιδαγωγικό Οικοτροφείο Θηλέων.
 - ✓ Τμήματα Ξένων Γλωσσών.
 - ✓ Μουσικό Τμήμα.

Εκπαιδευτήρια Βαλαγιάννη (2/3)

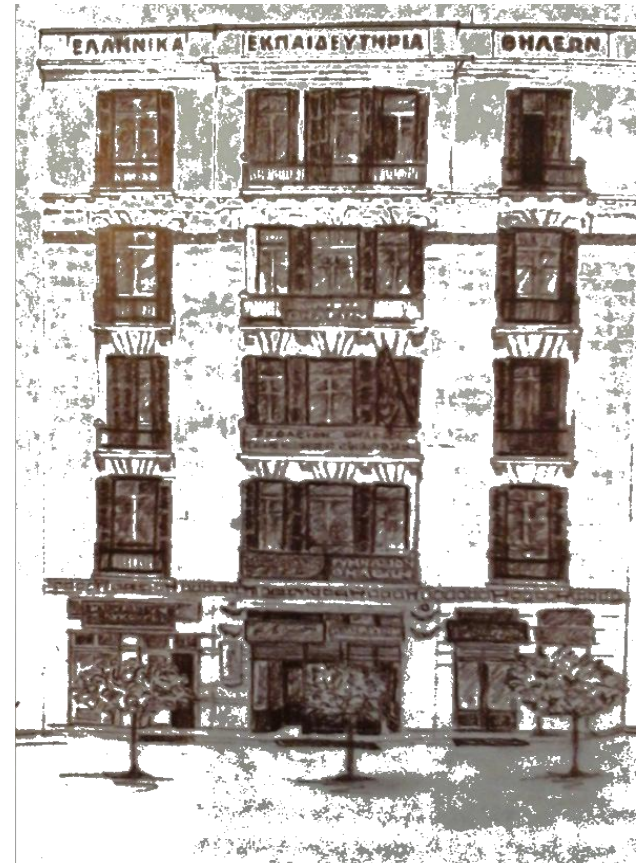

Πηγή: Αρχείο Εκπαιδευτηρίων Βαλαγιάννη, ΑΕΕ: ΕΚΠ/21-01.

Εκπαιδευτήρια Βαλαγιάννη (3/3)

- Ιδιωτικό σχολείο.
- Φοίτηση εύπορων μαθητριών.
- Δίδακτρα: 150 δραχμές το εξάμηνο.
- Ευκαιρίες και σε άπορες ή αλλοδαπές μαθήτριες.

Πηγή: Σ.Α.Β., *Μνήμες και Αφιερώσεις*, Κ.Ι.Θ., Θεσσαλονίκη 1996

Στέγαση (1/2)

- Κτιριακή δομή Εκπαιδευτηρίων.
 - **1929-39:** Αγίας Σοφίας 37.
 - **1939-59:** Αγίας Σοφίας 3.
 - **Κατοχή:** «Παλιό Ταχυδρομείο», Αριστοτέλους με Εγνατία.
 - **1959-1977:** Θ. Σοφούλη 62.
- Συστεγάσεις:
 - Κατοχή: Συστέγαση με την Πρόνοια.
 - Ανώτατη Βιομηχανική Σχολή.
- Παράρτημα:
 - 1936:Σιδηροδρομικός Σταθμός (μικρή διάρκεια λειτουργίας).

Στέγαση (2/2)

- **Κτίριο Αγίας Σοφίας 3:** νεόδμητο, ιδιαίτερο, λειτουργικό με νεωτεριστικά στοιχεία.
- Μετά την ανακαίνιση διαμορφώθηκε ως εξής:
 - Ευρύχωρο ισόγειο: Γυμναστήριο.
 - Ημιυπόγειο: Αποδυτήρια των μαθητριών.
 - Ημιώροφος: Εργαστήρια της Χημείας και της Φυσικής.
 - Τρεις ορόφους: Μαθήματα και χώρους για αύληση.
 - Τέταρτος όροφος: Αίθουσα Θεάτρου για εκδηλώσεις του σχολείου, γιορτές, αποφοιτήσεις και διαλέξεις.
 - Τελευταίος όροφος: Διαμέρισμα του ζεύγους και εξώστης.

Αρχείο Εκπαιδευτηρίων Βαλαγιάννη (1/2)

- **Αρχειακό υλικό:** πρωτογενές, πλούσιο (70 φάκελοι και υποφάκελοι):
 - 26 Γενικοί Έλεγχοι αποτελεσμάτων Γυμνασίου και Λυκείου.
 - 9 Βιβλία Πρακτικών.
 - 7 Μαθητολόγια Γυμνασίου.
 - 6 Βιβλία Πιστοποιητικών Σπουδών.
 - 5 Φάκελοι Διοικητικών εγγράφων.
 - 4 Γενικοί Έλεγχοι Γυμνασίου.
 - 13 άλλα.

Αρχείο Εκπαιδευτηρίων Βαλαγιάννη (2/2)

Πηγή: *Αρχείο Εκπαιδευτηρίων Βαλαγιάννη*, ΑΕΕ: ΕΚΠ/21-01.

Βιογραφικά στοιχεία ιδρυτών (1/5)

- **Σταματία Πατρικίου-Βαλαγιάννη (1895-1985):**
 - Γεννήθηκε στην Άσσο της Κεφαλληνίας.
 - Πατέρας: Σπυρίδων Πατρίκιος.
 - Αδερφός: Ιωάννης Πατρίκιος, νευρολόγος και καθηγητής.
 - 1933: πρώτη Ελληνίδα Γυμνασιάρχης στο ελληνικό κράτος.
 - Πλούσια μόρφωση, γνώστρια Γαλλικής και Αγγλικής Γλώσσας.
 - Έντονος πατριωτισμός και προσκόλληση στις ηθικές αξίες.
 - Δημιουργική και δυναμική.
 - Συμβολή στον αγώνα των γυναικών για δικαίωμα ψήφου.
 - Διεύθυνση των Εκπαιδευτηρίων.
 - Διορισμός: Α΄ Γυμνασίου Θήλεων.

Βιογραφικά στοιχεία ιδρυτών (2/5)

**Σταματία Πατρικίου-
Βαλαγιάννη**

Πηγή: Σ.Α.Β., *Μνήμες
και Αφιερώσεις*, Κ.Ι.Θ.,
Θεσσαλονίκη 1996, σ.20

Βιογραφικά στοιχεία ιδρυτών (3/5)

- Μανόλης Βαλαγιάννης
(1886-πριν το 1985):
 - Γεννήθηκε στην Κοζάνη.
 - Μέλος του κινήματος του Μακεδονικού Αγώνα.
 - Σπούδασε στο Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
 - Θητεία ως έφεδρος αξιωματικός στον Αγώνα.
 - 1919: πτυχίο και γνωριμία με τη σύζυγό του.
 - Διορισμός: Β' Γυμνάσιο Αρρένων.

Μανόλης Βαλαγιάννης
Πηγή: Σ.Α.Β., *Μνήμες και Αφιερώσεις*, Κ.Ι.Θ., Θεσσαλονίκη 1996, σ.20.

Βιογραφικά στοιχεία ιδρυτών (4/5)

- **Κοινή πορεία:**
 - Διορίζονται αμφότεροι σε σχολεία της Κρήτης και στο Αίγιο.
 - 1919: παντρεύονται.
 - 1922: μετάθεση για τη Θεσσαλονίκη, βοηθούν στην περίθαλψη των προσφύγων.
 - Έντονο ανθρωπιστικό ενδιαφέρον και κοινωνική προσφορά.
 - Σταματία: Δράση στη ΧΕΝΘ ή σε επιστημονικά συνέδρια.
 - Εμμανουήλ: Υπεύθυνος Νυχτερινών Σχολών της «Μακεδονικής Εκπαιδευτικής Αδελφότητας» και πρόεδρος στο διοικητικό συμβούλιο της ΧΑΝΘ.

Βιογραφικά στοιχεία ιδρυτών (5/5)

**Φωτογραφία του ζεύγους Βαλαγιάννη σε
περασμένη ηλικία**
Πηγή: Σ.Α.Β., *Μνήμες και Αφιερώσεις*, Κ.Ι.Θ.,
Θεσσαλονίκη 1996, σ.149.

Προφίλ της Σχολής: μαθήματα (1/3)

Α' Γυμνασίου

- Θρησκευτικά
- Νεοελληνικά Αναγνώσματα
- Αρχαία Ελληνικά
- Ιστορία
- Γεωγραφία
- Φυσική
- Μαθηματικά: Πρακτική Αριθμητικής και Πρακτική Γεωμετρίας
- Γαλλικά
- Μουσική Αγωγή
- Γυμναστική

Β' Γυμνασίου

Διαφοροποίηση:

- Αρχαία Ελληνικά: Ξενοφώντος Ελληνικά και Κύρου Ανάβασις, Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής
- Χημεία

Γ' Γυμνασίου

Διαφοροποίηση:

- Αρχαία Ελληνικά: Θουκυδίδη, Ξενοφώντα, Δημοσθένη, Πλούταρχο
- Ρωμαϊκή Ιστορία
- Άλγεβρα

Προφίλ της Σχολής: μαθήματα (2/3)

Δ' Γυμνασίου

Διαφοροποίηση:

- Αρχαία Ελληνικά:
Θουκυδίδη,
Ξενοφώντα,
Δημοσθένη, Πλούταρχο
- Νέα Ελληνικά
- Ρωμαϊκή Ιστορία
- Γεωμετρία
- Φυσική: Φυτολογία,
Ζωολογία
- Λατινικά

Ε' Γυμνασίου

Διαφοροποίηση:

- Αρχαία Ελληνικά:
Θουκυδίδη, Απολογία
Πλάτωνα, Ομήρου
Ιλιάδα
- Ιστορία των μέσων
χρόνων
- Φυσική (τεύχος Α')
- Στοιχεία Ψυχολογίας

ΣΤ' Γυμνασίου

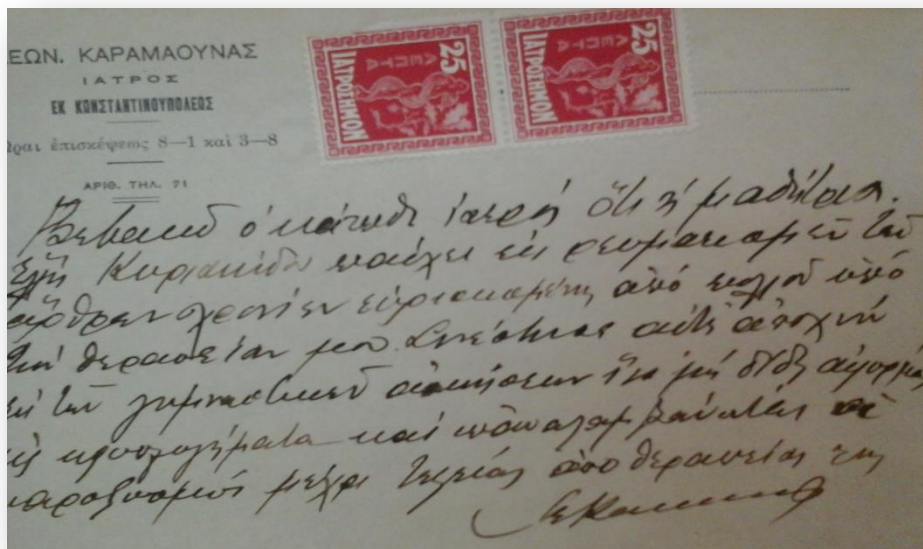
Διαφοροποίηση:

- Αρχαία Ελληνικά:
Σοφοκλέους Ηλέκτρα,
Πλάτωνος Πρωταγόρα,
Θουκυδίδη, Ομήρου
Ιλιάδα
- Ιστορία νεότερων
χρόνων
- Τριγωνομετρία
- Κοσμογραφία
- Φυσική (τεύχος Β')
- Λογική
- Οικοκυρικά

Προφίλ της Σχολής: μαθήματα (3/3)

- Επισημάνσεις:
 - Η Γυμναστική προστέθηκε ως μάθημα πριν το 1938.
 - Όποια δεν μπορούσε να παρακολουθήσει το μάθημα μπορούσε να δώσει απαλλακτικό χαρτί γιατρού.
 - Για απολυτήριο: εξετάσεις σε όλα τα μαθήματα.

Πηγή: Αρχείο
Εκπαιδευτηρίων
Βαλαγιάννη, ΑΕΕ:ΕΚΠ/21-
01, φακ.46.

Προφίλ της Σχολής: διδακτικό προσωπικό (1/3)

ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΩΝ		
ΦΙΛΟΛΟΓΟΙ	ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΟΙ - ΦΥΣΙΚΟΙ	ΓΥΜΝΑΣΤΕΣ
Σ. Βαλαγιάννη	Χαρ. Σημηριώτης	Ελ. Καραλή
Μ. Βαλαγιάννης	Γ. Παπακωνσταντίνου	Στ. Μεταλληνός
Γ. Μιχαλόπουλος	Ι. Γκόνας	Τσικίνας
Γιώργος Θέμελης	Δ. Στεφάνου	
Ανδρ. Πολυμένης	Γ. Κωτούλας	
Ευτ. Ραββίου		
Λαβ. Χαρατζίδης		

Προφίλ της Σχολής: διδακτικό προσωπικό (2/3)

ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΩΝ

ΓΑΛΛΙΚΩΝ	ΜΟΥΣΙΚΟΙ
Αφρ. Βαρζάκου	Γ. Αψής
Παρ. Σαζάκη	Ε. Μέλφου
Προκοπίου	
Νικολαΐδου	
Αναστ. Ζυγούρης	

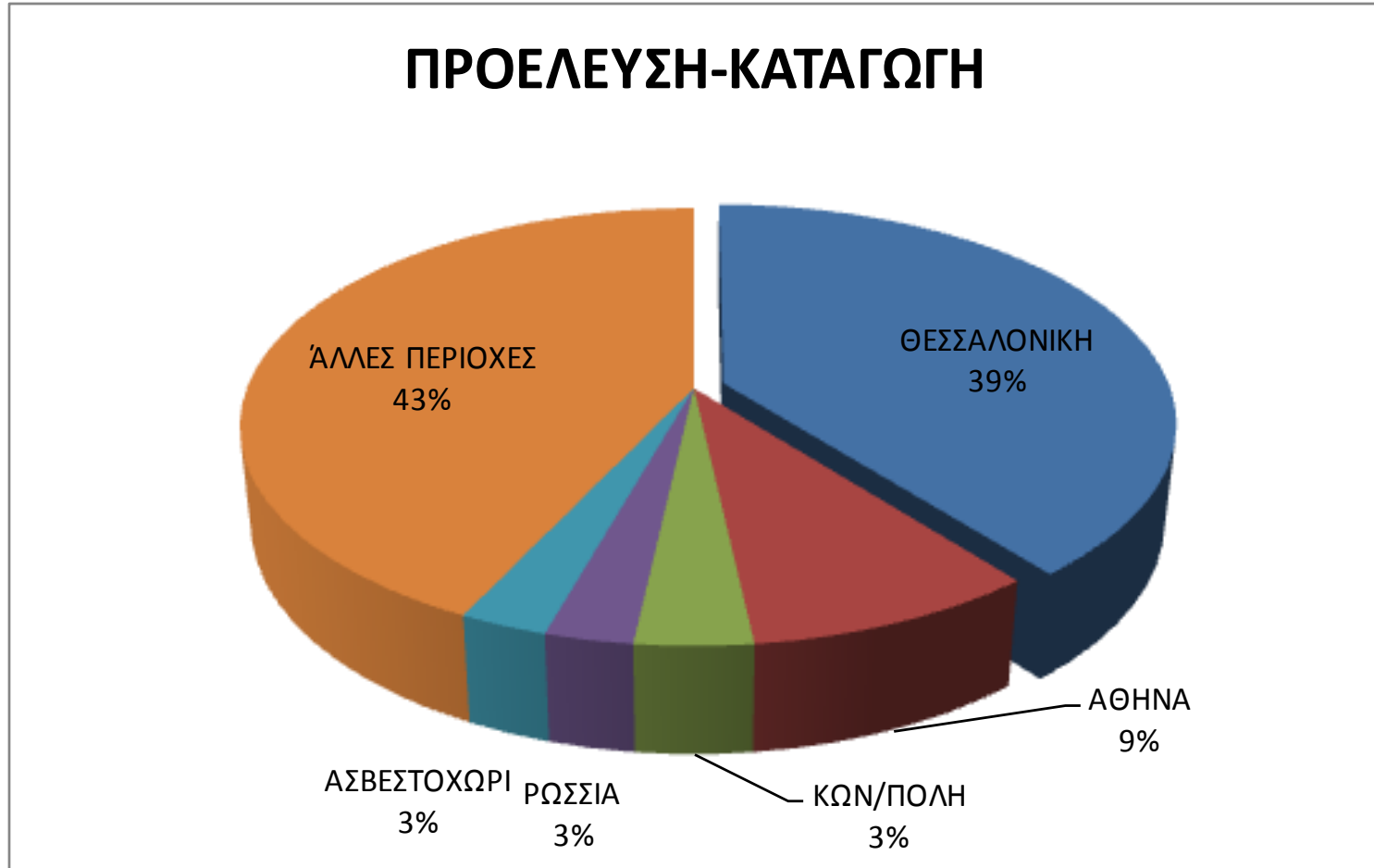
Προφίλ της Σχολής: διδακτικό προσωπικό (3/3)

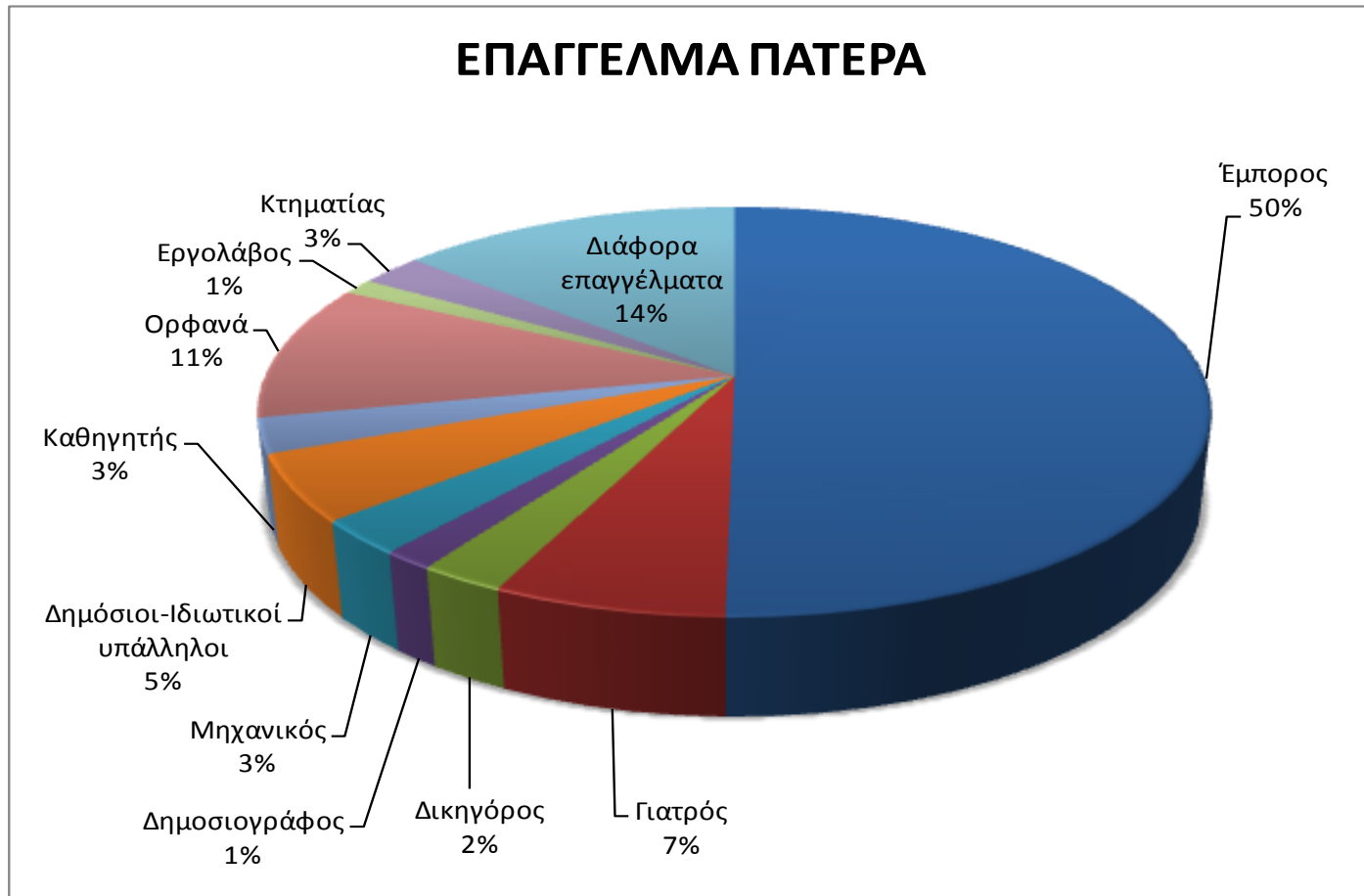
1962: Αναμνηστική φωτογραφία με τους καθηγητές: Μ. Δάκου-Παπαϊωάννου, Μ. Βαλαγιάννη, Μ. Τσώντση, Σ. Βαλαγιάννη, Γ. Θέμελη, Μ. Τακίδου, Σ. Τσορμπατζόγλου
Πηγή: Σ.Α.Β., *Μνήμες και Αφιερώσεις, Κ.Ι.Θ.*, Θεσσαλονίκη 1996, σ.44.

Μαθήτριες: προέλευση

Μαθήτριες: επάγγελμα γονέων

Η περίπτωση της Πέλας Περγαντή (1/2)

- Εμφάνισε έντονα αριστερές ιδέες και πεποιθήσεις σε διαγώνισμα της Α' Γυμνασίου.
- 9.2.1935: Συνεδρίαση Επιτροπής εκπαιδευτικών.
 - Επίπληξη.
 - Μηδενισμός γραπτού.
 - Ενημέρωση του πατέρα.

Σύνδεσμος αποφοίτων Βαλαγιάννη (1/4)

- 1946: Ίδρυση από τις παλιές μαθήτριες των Εκπαιδευτηρίων.
- Συχνή οργάνωση εκδηλώσεων και εκθέσεων.
- Εκφράζουν τρυφερότητα και αγάπη.
- Μνημονεύουν τις πράξεις των ιδρυτών.
- Συμμετοχή σε θεατρικές παραστάσεις.
- Έκδοση βιβλίου με τίτλο «*Μνήμες και Αφιερώσεις*».

Σύνδεσμος αποφοίτων Βαλαγιάννη (3/4)

Ανάδειξη σημαντικών προσωπικοτήτων:

- Νεγρεπόντη–Δεληβάνη: καθηγήτρια Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Αικ. Κοσμά: Διευθύντρια Παιδαγωγικής Ακαδημίας.
- Θέτις Χορτεάτη: λογοτέχνης.
- Μ. Σιγανίδου: Έφορος Αρχαιοτήτων.
- Μυρτώ Αναγνωστοπούλου: λογοτέχνης.
- Μπακατσέλου: ζωγράφος.
- Ε. Θέμελη – Κιτσοπούλου: γιατρός και λογοτέχνης.

Σύνδεσμος αποφοίτων Βαλαγιάννη (4/4)

Ο Μανόλης Βαλαγιάννης ποζάρει χαρούμενος σε χορό των τελιοφοίτων

Πηγή: Σ.Α.Β., Μνήμες και Αφιερώσεις, Κ.Ι.Θ., Θεσσαλονίκη 1996, σ.43.

Παιδαγωγικό έργο (1/3)

- Όραμα ένα Πρότυπο Ιδιωτικό Σχολείο.
- Πλούσια βιβλιοθήκη με παλιές και νέες εκδόσεις.
- Νέες παιδαγωγικές πρακτικές:
 - Διδασκαλία Ξένων Γλωσσών απ' το δημοτικό.
 - Διδασκαλία μουσικής.
 - Διδασκαλία γυμναστικής και δημοτικών χορών.
- 1945: Πρώτη πραγματοποίηση γυμναστικών επιδείξεων.
- Συμμετοχή σε θεατρικές παραστάσεις υψίστης καλλιτεχνικής σημασίας.

Παιδαγωγικό έργο (2/3)

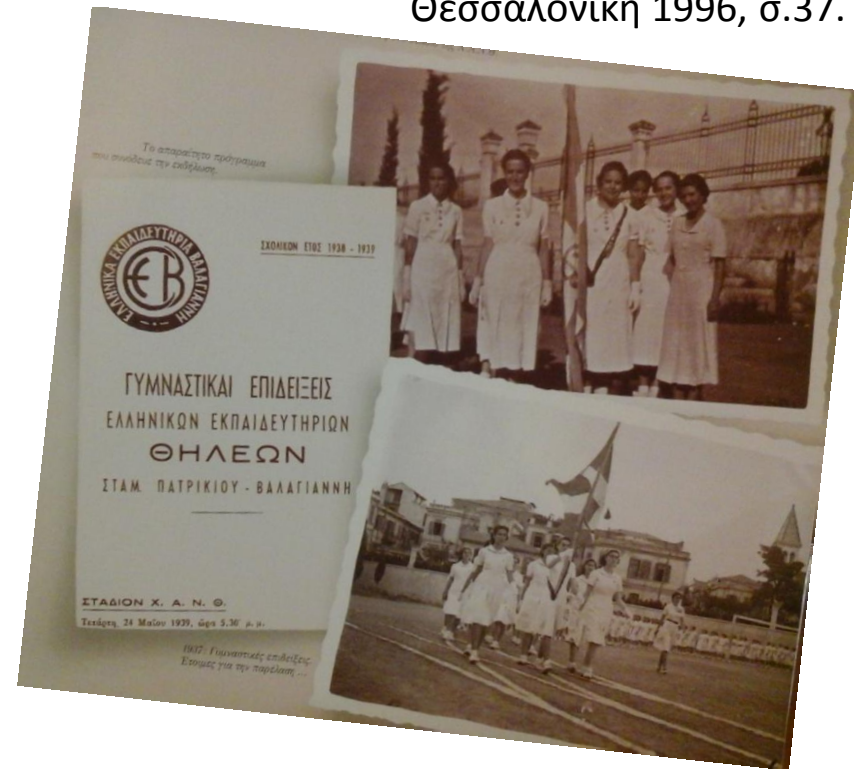

Πρόγραμμα εκδήλωσης και γυμναστικές επιδείξεις του 1937

Πηγή: Σύνδεσμος Αποφοίτων Βαλαγιάννη, *Μνήμες και Αφιερώσεις*, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1996, σ.35.

«Χαιρετισμός στην Ελευθερία»: Οι πρώτες Γυμναστικές επιδείξεις μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης το 1945

Πηγή: Σύνδεσμος Αποφοίτων Βαλαγιάννη, *Μνήμες και Αφιερώσεις*, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1996, σ.37.

Παιδαγωγικό έργο (3/3)

1939: Η πρώτη Δημοτικού παρουσιάζει τους «μικρούς περιβολάρηδες»

Πηγή: Σύνδεσμος Αποφοίτων Βαλαγιάννη, *Μνήμες και Αφιερώσεις*, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1996, σ.38.

Ο καθηγητής της μουσικής Γ. Αψής διευθύνει την χορωδία στην αίθουσα του θεάτρου στον έκτο όροφο του κτιρίου της Σχολής

Πηγή: Σ.Α.Β., *Μνήμες και Αφιερώσεις*, Κ.Ι.Θ., Θεσσαλονίκη 1996, σ.42.

Ανταπόκριση από την κοινωνία (1/2)

Δημοσιευμένες κριτικές για τη σχολή Βαλαγιάννη σε διάφορες εφημερίδες της εποχής

Πηγή: Σ.Α.Β., Μνήμες και Αφιερώσεις, Κ.Ι.Θ., Θεσσαλονίκη 1996, σσ.30-31.

Προσεγγίσεις στην Τοπική Εκπαιδευτική Ιστορία:

Σχολεία και εκπαιδευτικοί της Θεσσαλονίκης

Τμήμα: Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής

Ανταπόκριση από την κοινωνία (2/2)

- Βράβευση και των δύο Ιδρυτών για τη δράση τους:

Στ. Βαλαγιάννη

- 1940-1941: Μετάλλιο Ε.Ε.Σ.
- 1940: Μετάλλιο Εξαίρετων Πράξεων
- 1941-1945: Μετάλλιο Εθνικής Αντιστάσεως
- Αναμνηστικό του 1940 με προτομή Γεωργίου Β΄
- Μετάλλιο «Φανέλας του Στρατιώτου»
- Χρυσούς Σταυρός Τάγματος Ευποιίας

Μ. Βαλαγιάννης

- 1940-1941: Μετάλλιο Ε.Ε.Σ.
- 1940: Μετάλλιο Εξαίρετων Πράξεων
- 1941-1945: Μετάλλιο Εθνικής Αντιστάσεως
- Αναμνηστικό του 1940 με προτομή Γεωργίου Β΄
- Μετάλλιο «Φανέλας του Στρατιώτου»
- Χρυσούς Σταυρός Τάγματος Ευποιίας

Συμπεράσματα

- Τα Εκπαιδευτήρια Βαλαγιάννη έδρασαν καταλυτικά στην εκπαίδευση των κοριτσιών της εποχής.
- Πρώτο Πρότυπο Ιδιωτικό Σχολείο.
- Προσθήκη νέων εκπαιδευτικών πρακτικών: ξένες γλώσσες, γυμναστική, μουσική.
- Βοήθεια οικονομικά ασθενέστερων κοριτσιών.
- Ιδρυτές: Σημαντικές προσωπικότητες με έντονη εκπαιδευτική δράση, που αγαπήθηκαν και τιμήθηκαν ιδιαίτερα από τις μαθήτριες.
- Πολλές μαθήτριες ξεχώρισαν αργότερα στην κοινωνία.

Βιβλιογραφία

- Αγραφιώτου-Ζαχοπούλου, Π. (1997). *Σχολεία της Θεσσαλονίκης*. Θεσσαλονίκη: Ιανός.
- Δώδου, Αικ. (2010), «Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Θηλέων Σταματία Πατρικίου-Βαλαγιάννη», στο: *Οι εκπαιδευτικοί γράφουν και μιλούν για την Ιστορία των Σχολείων της Θεσσαλονίκης*. Θεσσαλονίκη: Κ.Ι.Θ.
- Καραφύλλης, Α. (2002). *Νεοελληνική Εκπαίδευση: δύο αιώνες μεταρρυθμιστικών προσπαθειών*, Αθήνα: Κριτική.
- Σύνδεσμος Αποφοίτων Βαλαγιάννη (1996). *Μνήμες και Αφιερώσεις*, Χρόνος: Θεσσαλονίκη
- Σύνδεσμος Αποφοίτων Εκπαιδευτηρίων Βαλαγιάννη. *Σταματία Πατρικίου Βαλαγιάννη: η πρώτη γυμνασιάρχης σε Ελληνικό σχολείο, από την Άσσο*, Ανακτήθηκε στις: 12.02.12. Προσβάσιμο στο: http://www.kefalonitikanea.gr/2013/02/blog-post_3180.html#.Uqi_2dJdU4I
- Τερζής, Ν. Π. (2008²). *Εκπαιδευτική πολιτική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση: Ιστορικο-κοινωνιολογικό πλαίσιο και “μελέτες περίπτωσης”*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Τερζής, Ν. Π. (2010). *Μελέτη της εκπαίδευσης του Νεοελληνισμού: πριν από το κράτος – έξω από το κράτος - στο κράτος*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.

Τέλος Μαθήματος

Επεξεργασία: <Μενέλαος Χ. Τζιφόπουλος>
Θεσσαλονίκη, <Εαρινό εξάμηνο 2013-2014>

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

